

แบบจำลองข้อมูลปัญหาการปลูกมันสำปะหลังของเกษตรกร ในอำเภอดอนจาน จังหวัดสระแก้ว

Data Model of Cassava Cultivation Issues for Farmers in Watthana Nakhon District, Sa Kaeo Province

¹เบญญาดา กระจำจั่ง, ²ยานิน พัดโสภา และ ³อัศรศักดิ์ พัฒนสัมพันธ์

¹Benyada Krajangjaeng, ²Yanin Patsopa and ³Akarakit Pattanasumpan

^{1,2,3}คณะวิทยาศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา วิทยาเขตสระแก้ว

^{1,2,3}Faculty of Science and Social Sciences Burapha, University Sakea Campus

¹Corresponding Author E-mail: benyada@buu.ac.th

Received August 8, 2024; Revised August 22, 2024; Accepted August 23, 2024

บทคัดย่อ

การศึกษาแบบจำลองข้อมูลปัญหาการปลูกมันสำปะหลังของเกษตรกร ในอำเภอดอนจาน จังหวัดสระแก้ว มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาและสร้างแบบจำลองข้อมูลปัญหาการปลูกมันสำปะหลัง ของเกษตรกรในอำเภอดอนจาน จังหวัดสระแก้ว การวิจัยนี้ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) โดยมีกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ 1) เกษตรกรผู้ปลูกมันสำปะหลัง 2) เจ้าหน้าที่สำนักงานเกษตรจังหวัด และ 3) ตัวแทนลานรับซื้อผลผลิตของเกษตรกรจังหวัดสระแก้ว ผลการศึกษา พบว่า ปัญหาหลักของการปลูกมันสำปะหลังของเกษตรกรในอำเภอดอนจาน จังหวัดสระแก้ว จำแนกได้ 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการผลิต 2) การตลาด 3) การจัดการ และ 4) การเงิน โดยปัญหาด้านการผลิต เป็นปัญหาสำคัญที่สุดของเกษตรกร โดยสาเหตุหลักมาจากโรคและแมลงศัตรูพืช ที่ส่งผลต่อจำนวนปริมาณผลผลิตมันสำปะหลังที่ส่งเข้าโรงงานลดลง รองลงมาเป็นปัญหาด้านการตลาด เรื่องราคาผลผลิตในตลาดมีราคาต่ำและช่องทางการจัดจำหน่ายผลผลิตมันสำปะหลังในพื้นที่มีจำนวนน้อย ลำดับต่อไปเป็นปัญหาด้านการจัดการพื้นที่ การปลูกมันสำปะหลังให้เหมาะสม และปัญหาด้านการเงิน ตามลำดับ

คำสำคัญ: ปัญหาการปลูก; มันสำปะหลัง; เกษตรกร

Abstract

The study on the data modeling of cassava cultivation issues among farmers in Watthana Nakhon District, Sa Kaeo Province, aims to examine the challenges faced by these farmers. This research adopts a qualitative approach, utilizing in-depth interviews with key informants, including: 1) cassava farmers, 2) officials from the Provincial Agriculture Office, and 3) representatives from local cassava purchasing facilities in Sa Kaeo Province. The findings reveal four primary areas of concern in cassava cultivation: 1) production, 2) marketing, 3) management,

and 4) finance. Among these, production issues are the most critical, primarily due to diseases and pests that significantly reduce the quantity of cassava delivered to factories. The second major issue involves marketing, where low market prices and limited distribution channels in the area pose significant challenges. Additionally, issues related to the management of cultivation areas and financial difficulties are also noted in descending order of impact.

Keywords: Cultivation Issues; Cassava; Farmers

บทนำ

มันสำปะหลังเป็นพืชอาหารที่มีความสำคัญเป็นอันดับ 5 ของโลก รองจากข้าวโพด ข้าวเจ้า ข้าวสาลี และมันฝรั่ง มันสำปะหลังเป็นวัตถุดิบสำคัญในหลายอุตสาหกรรม อาทิ อุตสาหกรรมอาหารมนุษย์ อุตสาหกรรมอาหารสัตว์ และอุตสาหกรรมเอทานอล จากการฟื้นตัวของภาคธุรกิจ และการท่องเที่ยว ส่งผลให้ตลาดโลกมีแนวโน้มต้องการมันสำปะหลังมากขึ้น ปัจจุบันราคามันสำปะหลังสูงขึ้นจากความกังวลด้านความมั่นคงทางอาหารและพลังงานในสภาวะการเปลี่ยนแปลงทางสภาพภูมิอากาศ มันสำปะหลังจึงเป็นที่ต้องการมากในอเมริกาเหนือ ยุโรป เอเชียแปซิฟิก โดยเฉพาะประเทศจีนและอินเดียซึ่งเป็นตลาดใหญ่ (Tejas Chaudhary, 2022)

ประเทศไทยเป็นผู้ผลิตมันสำปะหลังรายใหญ่ อันดับสามรองจากไนจีเรียและคองโก โดยประเทศไทยเน้นการปลูกมันสำปะหลังเพื่อการส่งออก ทั้ง มันเส้น มันอัดเม็ด และแป้งมันสำปะหลัง ปี 2565 มีมูลค่าการส่งออกมันสำปะหลังสูงถึง 2.2 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ Martin, 2023) แหล่งเพาะปลูกมันสำปะหลังในประเทศไทยกระจายอยู่ในหลายภูมิภาค โดยเฉพาะในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ส่วนใหญ่อยู่ในจังหวัดนครราชสีมา(Chaiwat Sowcharoensuk, 2023) แต่จากปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศโลก การระบาดของโรคพืช ส่งผลกระทบต่อผลผลิตมันสำปะหลังในประเทศไทย ทำให้ผลผลิตมันลดลง รวมถึงส่งผลให้การส่งออกมันสำปะหลังลดลงอย่างต่อเนื่อง ปี 2566 ผลผลิตลดลงจากปี 2565 มากกว่า 2 ล้านตัน และปี 2565 ผลผลิตลดลงจากปี 2564 มากกว่า 6 ล้านตัน(กรมการค้าต่างประเทศ. 2565) จากการเพาะปลูกที่ได้ปริมาณผลผลิตลดลง แต่ราคามันสำปะหลังมีแนวโน้มสูงขึ้น เกษตรกรและผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมมันสำปะหลัง บางราย จึงลักลอบนำเข้ามันสำปะหลังคุณภาพต่ำจากประเทศเพื่อนบ้าน เพื่อนำไปขายต่อ จนเกิดเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อภาพลักษณ์มันสำปะหลังไทยในตลาดโลก เสถียรภาพราคามันในประเทศไทย หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเร่งแก้ไขปัญหานี้โดยการกวดขันการลักลอบนำเข้ามันคุณภาพต่ำบริเวณจังหวัดชายแดนประเทศไทย และส่งเสริมพัฒนาให้เกษตรกรผู้ปลูกมันเพิ่มปริมาณผลผลิตต่อไร่ให้ได้มากขึ้น

จังหวัดสระแก้วเป็นจังหวัดชายแดนภาคตะวันออก มีพรมแดนติดต่อกับประเทศกัมพูชา ประชากรส่วนใหญ่ในจังหวัดมีอาชีพเกษตรกร ปลูกพืชไร่ และพืชไร่ส่วนใหญ่ที่นิยมปลูกคือ อ้อย และมันสำปะหลังโดยจังหวัดสระแก้ว เป็นแหล่งปลูกมันอันดับ 1 ของภาคตะวันออก และเป็นช่องทางการค้ามันสำปะหลังชายแดน ไทย - กัมพูชาที่สำคัญ โดยปี 2566 มีเนื้อที่เก็บเกี่ยว 0.221 ล้านไร่ ผลผลิต 0.648 ล้านตัน และผลผลิตต่อไร่ 2,928 กิโลกรัม (สำนักวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร, 2567) โดยอำเภอวัฒนานครมีพื้นที่เพาะปลูก และโรงงานโรงงานแปรรูปมันสำปะหลังมากที่สุดในจังหวัดสระแก้ว (สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดสระแก้ว, 2567) ทุกปีในฤดูเก็บเกี่ยวมันสำปะหลังของประเทศไทย ซึ่งตรงกับฤดูเก็บเกี่ยวมันสำปะหลังในกัมพูชา จะมีลักลอบนำเข้ามันเส้นคุณภาพต่ำเข้าโรงงานแปรรูปมันสำปะหลังในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว ดังนั้นคณะนักวิจัยจึงเลือกพื้นที่อำเภอวัฒนานคร ในการศึกษาหาปัญหา และทำแบบจำลองข้อมูลปัญหาการปลูกมันสำปะหลังของเกษตรกร ในอำเภอวัฒนานคร จังหวัดสระแก้ว เพื่อนำมาเป็นข้อมูลพื้นฐานการตัดสินใจแก้ปัญหาให้กับสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการแก้ปัญหาราคามันตกต่ำจากต้นเหตุ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาปัญหาและสร้างแบบจำลองข้อมูลปัญหาการปลูกมันสำปะหลัง ของเกษตรกรในอำเภอวัฒนานคร จังหวัดสระแก้ว

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ มุ่งศึกษาเรื่อง แบบจำลองข้อมูลปัญหาการปลูกมันสำปะหลัง ของเกษตรกร ในอำเภอวัฒนานครจังหวัดสระแก้ว มีขอบเขตของการวิจัย ดังนี้

ขอบเขตด้านพื้นที่

การศึกษานี้เป็นการศึกษาเฉพาะเกษตรกรผู้ปลูกมันสำปะหลัง ในอำเภอวัฒนานคร จังหวัดสระแก้ว

ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้ทำการศึกษาเกี่ยวกับสภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกรกระบวนการขั้นตอนในการผลิตมันสำปะหลัง ตลอดจนปัญหาและความต้องการของเกษตรกรผู้ปลูกมันสำปะหลัง ในอำเภอวัฒนานครจังหวัดสระแก้ว

ขอบเขตด้านเวลา

ระยะเวลาการศึกษา พฤษภาคม พ.ศ. 2566–พฤศจิกายน พ.ศ. 2566

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ กลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์การวิจัย โดยเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) โดยแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ประกอบด้วย

1. เกษตรกรผู้ปลูกมันสำปะหลัง ในอำเภอดมเนินนคร จังหวัดสระแก้ว จำนวน 4 คน
2. เจ้าหน้าที่สำนักงานเกษตรจังหวัดผู้รับผิดชอบงานที่เกี่ยวข้องกับผู้ให้ข้อมูล และมีประสบการณ์ในการปลูกมันน้อยกว่า 5 ปี ในอำเภอดมเนินนคร จังหวัดสระแก้ว จำนวน 3 คน
3. ตัวแทนลานรับซื้อผลผลิตของเกษตรกรจังหวัดสระแก้ว จำนวน 3 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ครั้งนี้ คือ แบบสัมภาษณ์ ที่ได้มีการทดสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) ผู้วิจัยนำแบบสัมภาษณ์ที่ได้จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องไปให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณา จำนวน 3 ท่าน โดยผู้เชี่ยวชาญจะแสดงความคิดเห็นต่อข้อคำถามเป็นรายข้อ ผู้วิจัยนำคะแนนที่ได้มารวมกันในแต่ละบุคคล โดยค่า IOC จากการคำนวณได้ค่าสัมประสิทธิ์ของความสอดคล้องในการวิจัยในครั้งนี้เท่ากับ 0.69

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ผู้ศึกษาทำการเก็บรวบรวมข้อมูล ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary data) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 3 กลุ่ม โดยเนื้อหาที่ทำการสัมภาษณ์ มาจากทฤษฎีแนวความคิด และงานวิจัย ที่เกี่ยวข้องกับ มันสำปะหลัง เพื่อนำมาเป็นการออกแบบสัมภาษณ์เพื่อนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับงานวิจัย จัดทำแบบสัมภาษณ์ ตรวจสอบความถูกต้องปรับปรุง และนำไปสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูล
2. ผู้ศึกษาทำการรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data) จากตำราที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยฉบับนี้ อีกทั้งรวบรวมข้อมูลจากเว็บไซต์ สื่อสิ่งพิมพ์ทั้งรูปแบบออนไลน์และออฟไลน์ ที่เกี่ยวข้องนำไปกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยและใช้อ้างอิงในการเขียนรายงานผลการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพในการวิเคราะห์ข้อมูลในครั้งนี้ แบ่งเป็น 5 ขั้นตอน ได้ดังนี้

1. ข้อมูลจากการบันทึกเทป ในการลงพื้นที่ภาคสนาม ผู้วิจัยใช้วิธีถอดเทป ที่ได้จากการสัมภาษณ์แบบคำต่อคำ (Verbatim) แล้วบันทึกเป็นตัวอักษร
2. โดยอ่านข้อความจากการถอดเทปทวนซ้ำหลายรอบ จับใจความ ตัดสิ่งที่ไม่เกี่ยวข้องออก ให้เหลือเฉพาะเนื้อหาที่สำคัญ (Core) แล้วถอดรหัสข้อความ (Coding) จากบทสนทนา พิจารณาแต่ละข้อความ ว่าต้องการแสดงถึงอะไร หรือประเด็นอะไรที่สำคัญ
3. สรุปประเด็นย่อย จัดกลุ่มเนื้อหา รวบรวมเป็นเรื่องเดียวกัน และสรุปประเด็นหลัก (Themes)
4. จำแนกข้อมูลที่ได้ และสรุป

ผลการวิจัย

จากการสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 10 คน (แทนด้วย K1-K10) เกี่ยวกับปัญหาทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ปัญหาด้านการผลิต ปัญหาด้านการตลาด ปัญหาด้านการจัดการ และปัญหาด้านการเงิน ได้ข้อค้นพบ ดังนี้

ตารางที่ 1 การสัมภาษณ์ปัญหาด้านการผลิต การตลาด การจัดการ และการเงิน ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 10 คน

ผู้ให้ข้อมูล	K1	K2	K3	K4	K5	K6	K7	K8	K9	K10	รวม
ปัญหาด้านการผลิต											
ดินเสื่อมสภาพ	✓				✓				✓		3
ปัญหาโรคพืชและแมลงศัตรูพืช		✓	✓				✓	✓		✓	5
การขาดแคลนทรัพยากรน้ำ				✓		✓			✓		3
ปัญหาด้านการตลาด											
ราคามันสำปะหลังต่ำ	✓		✓	✓					✓		4
การขาดแคลนช่องทางการจำหน่าย		✓		✓	✓	✓					4
การจัดการหลังการเก็บเกี่ยวที่ไม่เพียงพอ				✓			✓	✓			3
การขาดความรู้ด้านการตลาด		✓			✓					✓	3
การแข่งขันสูง	✓		✓								2
การขาดการสนับสนุนจากภาครัฐ							✓	✓		✓	3
ปัญหาด้านการจัดการ											
การขาดแคลนความรู้และเทคโนโลยี	✓		✓						✓		3
การจัดการพื้นที่การปลูกที่ไม่เหมาะสม				✓	✓	✓	✓				4
การจัดการหลังการเก็บเกี่ยวที่ไม่เพียงพอ		✓					✓	✓			3
ปัญหาด้านการเงิน											
การขาดแคลนเงินทุนหมุนเวียน	✓	✓	✓								3
การเข้าถึงแหล่งเงินทุนยากลำบาก				✓	✓	✓					3
รายได้ไม่แน่นอน							✓	✓	✓		3
หนี้สินสะสม				✓		✓				✓	3
รวม	5	5	5	7	5	5	6	5	5	4	

1. ปัญหาด้านการผลิต

ปัญหาดินที่ใช้ในการเพาะปลูกเสื่อมสภาพ ขาดธาตุอาหารที่จำเป็นสำหรับการเจริญเติบโตของมันสำปะหลัง เช่น ไนโตรเจน ฟอสฟอรัส และโพแทสเซียม ทำให้พืชไม่สามารถเติบโตและพัฒนาได้อย่างเต็มที่ (K1) ดินเสื่อมส่งผลให้ความชื้นที่ไม่เพียงพอหรือมีการระบายน้ำออกไปอย่างรวดเร็ว (K5) สภาพอากาศไม่เอื้ออำนวยต่อการปลูก ทำให้ดินเสื่อมสภาพ (K9)

ปัญหาโรคพืชและแมลงศัตรูพืช ได้แก่ โรคใบไหม้ของมันสำปะหลัง เป็นโรคที่มีสาเหตุจากเชื้อรา ทำให้ใบของมันสำปะหลังเป็นจุดดำและที่สุดท้ายอาจร่วงหล่น ส่งผลให้มันสำปะหลังไม่สามารถดูดซึมสารอาหารได้อย่างเพียงพอ (K2) โรครากเน่า เป็นโรคที่มีการเข้าทำลายรากของมันสำปะหลัง ทำให้รากเสื่อมสภาพและไม่สามารถใช้งานได้อย่างปกติ ทำให้พืชอ่อนแอและมีผลต่อการเจริญเติบโตและผลผลิต (K3) โรคใบจุดทำให้มันอ่อนแอ ไม่สามารถสร้างอาหารได้ (K8) แมลงเจาะลำต้นทำให้มันไม่โต (K8) เพลี้ยกระโดดสามารถเป็นพาหะในการแพร่โรค (K10)

ปัญหาการขาดแคลนน้ำ ส่งผลให้มีขนาดทรงพุ่มของพืชน้อยลงและมีผลต่อผลผลิตที่ลดลง (K4) ขนาดของลูกมันสำปะหลังลดลง หรือความหวานลดลง (K7) และปัญหาขาดน้ำส่งผลให้ต้นทุนการผลิตสูงขึ้น (K9)

2. ปัญหาด้านการตลาด

ราคามันสำปะหลังต่ำ ราคามันสำปะหลังตกต่ำช่วงที่มีผลผลิตมาก เกษตรกรไม่มีความสามารถทางการแข่งขันเทียบเท่าผู้ปลูกในแหล่งอื่น (K1) ความต้องการมันในตลาดมีการเปลี่ยนแปลง (K3) ราคาตกเพราะไม่สามารถเก็บผลผลิตอย่างเหมาะสม (K4) ขาดเสถียรภาพทางการเงินจากสถานการณ์การลักลอบนำเข้าและความผันผวนของความต้องการมันสำปะหลัง (K9)

การขาดแคลนช่องทางการจำหน่าย เกษตรกรไม่มีช่องทางขายที่หลากหลายและไม่รู้จักแหล่งขายอื่น (K2, K5, K6) ต้องผ่านผู้รวบรวมหรือพ่อค้าคนกลาง จึงไม่สามารถกำหนดราคาสูงได้ (K4)

การจัดการหลังการเก็บเกี่ยว ไม่มีพื้นที่ และคลังเก็บมันสำปะหลังหลังการเก็บเกี่ยวไม่เหมาะสม ส่งผลให้มันเสียหาย จนทำให้ขายได้ราคาต่ำ (K4, K7) อีกทั้งขาดระบบการขนส่งที่มีประสิทธิภาพ จนทำให้มันสำปะหลังสูญหายเสียหาย (K8)

การขาดความรู้ด้านการตลาด เกษตรกรไม่รู้วิธีนำเสนอขายมันสำปะหลังให้ได้ราคาดีขึ้นผ่านช่องทางการตลาดอื่นๆ (K2) เกษตรกรไม่สามารถขายมันสำปะหลังให้โรงงานได้โดยตรง (K5) เกษตรกรไม่รู้จะขายผลผลิตที่ไหน (K10)

การแข่งขันสูง เกษตรกรส่วนใหญ่มักไม่มีทักษะในการเจรจาต่อรองกับผู้ซื้อ ทำให้ไม่สามารถได้ราคาที่ดีหรือข้อตกลงที่เป็นประโยชน์ (K1, K3)

การขาดการสนับสนุนจากภาครัฐ เกษตรกรไม่สามารถเข้าถึงการสนับสนุนจากภาครัฐ เช่น นโยบายสนับสนุนทางการเงิน การให้สินเชื่อดอกเบี้ยต่ำ หรือการให้เงินช่วยเหลือในการลงทุนในเทคโนโลยีการผลิตและการตลาด (K7, K8) อีกทั้งเกษตรกรไม่สามารถเข้าถึงการช่วยเหลือจากภาครัฐให้เอามั่นไปขายต่างประเทศได้ เนื่องจากมีอุปสรรคทางการค้ามาก (K10)

3. ปัญหาด้านการจัดการ

การขาดแคลนความรู้และเทคโนโลยี เกษตรกรขาดความรู้เกี่ยวกับเทคนิคการปลูกและการดูแลมันสำปะหลัง (K1) ไม่มีสายพันธุ์ที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมและให้ผลผลิตสูง (K3, K9)

การจัดการพื้นที่การปลูกที่ไม่เหมาะสม เกษตรกรไม่เลือกพืชที่เพาะปลูกตามความเหมาะสมของพื้นที่และสภาพภูมิประเทศ (K4, K7) ไม่ปรับปรุงดินคุณภาพของหลังการเก็บเกี่ยว ให้มีความเหมาะสมในการปลูกมันสำปะหลังครั้งต่อไป (K5) อีกทั้งพื้นที่ที่ทำการเพาะปลูกมันมีการบริหารจัดการระบบชลประทานที่ไม่ดี มีน้ำท่วมในฤดูฝน และขาดน้ำในฤดูแล้ง (K6)

การจัดการหลังการเก็บเกี่ยวที่ไม่เพียงพอ เกษตรกรขาดความรู้ในการจัดการหลังการเก็บเกี่ยว การจัดการผลผลิตหลังการเก็บเกี่ยวไม่ดี (K2) และไม่มี การวางแผนการเพาะปลูกและการเก็บเกี่ยว (K7) ใช้เครื่องมือหรืออุปกรณ์ในการเก็บเกี่ยวไม่เหมาะสม ทำให้ผลผลิตเกิดความเสียหาย (K8) การขาดการแปรรูปหลังการเก็บเกี่ยวทำให้มันสำปะหลังมีมูลค่าเพิ่มต่ำ เนื่องจากไม่สามารถนำไปใช้ในรูปแบบที่หลากหลายหรือผลิตภัณฑ์ที่มีมูลค่าสูงได้ (K10)

4. ปัญหาด้านการเงิน

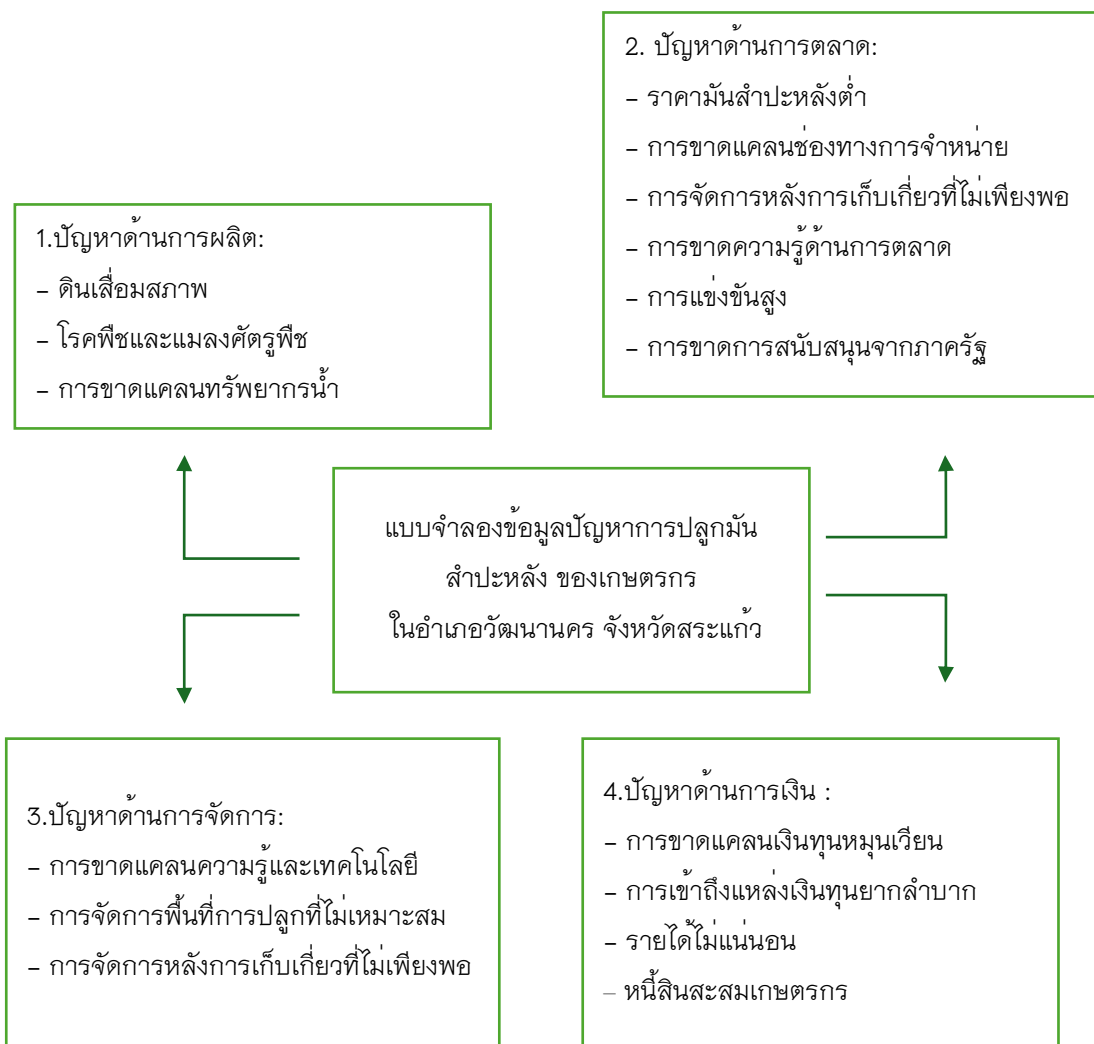
การขาดแคลนเงินทุนหมุนเวียน เกษตรกรการขาดแหล่งเงินทุนสำหรับการซื้อเมล็ดพันธุ์ ปุ๋ย สารเคมี และอุปกรณ์การเกษตรอื่นๆ อาจทำให้เกษตรกรไม่สามารถเริ่มต้นการเพาะปลูกหรือปรับปรุงการผลิตได้ (K1) ขาดเงินทุนสำหรับการจัดการพื้นที่ ได้ (K2) ขาดเงินทุนสำหรับการซื้อสารป้องกันกำจัดศัตรูพืชและยาป้องกันโรค (K3)

การเข้าถึงแหล่งเงินทุนยากลำบาก เกษตรกรไม่สามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุน และเงินทุนจากธนาคาร เนื่องจากต้องมีการรับรองทรัพย์สินหลักประกัน และเกษตรกรอาจไม่สามารถมีทรัพย์สินหรือเอกสารประกอบการขอสินเชื่อได้หนี้สินสะสมอาจทำให้เกษตรกรต้องรับความเสี่ยงในการผลิตที่มีขนาดใหญ่ขึ้น (K4) อีกทั้งขาดความรู้ในการจัดหาและเข้าถึงแหล่งเงินทุน (K5, K6)

รายได้ไม่แน่นอน ต้นทุนการปลูกมันสำปะหลังมีความแปรปรวนตามระบบเศรษฐกิจของประเทศ ทำให้รายได้สุทธิของเกษตรกรไม่แน่นอนและมีความเสี่ยงทางการเงินสูง (K7, K9) กลไกตลาดทำให้มีนายหน้าเป็นผู้รับซื้อผลผลิต ซึ่งอาจทำให้เกษตรกรได้รับราคาที่ต่ำ (K8)

หนี้สินสะสม เกษตรกรมีภาระหนี้สินจากการทำการเกษตร (K4, 10)

สามารถสรุปเป็นภาพแบบจำลองข้อมูลปัญหาการปลูกมันสำปะหลัง ของเกษตรกร ในอำเภอวัฒนานคร จังหวัดสระแก้ว ได้ดังนี้

ภาพที่ 1 แบบจำลองข้อมูลปัญหาการปลูกมันสำปะหลังของเกษตรกร
ในอำเภอวัฒนานครจังหวัดสระแก้ว

จากภาพที่ 1 แสดงให้เห็นถึงประเภทของปัญหาการปลูกมันสำปะหลัง ของเกษตรกร ในอำเภอดมณนคร จังหวัดสระแก้ว ที่สังเคราะห์และสรุปมาจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เกี่ยวข้อง

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล ปัญหาในการปลูกมันสำปะหลังของผู้ให้ข้อมูลในพื้นที่อำเภอดมณนคร จังหวัดสระแก้ว จำนวน 10 คน สามารถสกัดปัญหาและสรุปเป็นแบบจำลองได้ ดังนี้

ปัญหาด้านการผลิต เป็นปัญหาสำคัญที่สุดของเกษตรกรผู้ปลูกมันสำปะหลัง อำเภอดมณนคร จังหวัดสระแก้ว ที่กระทบต่อจำนวนปริมาณผลผลิตมันสำปะหลังที่ส่งเข้าโรงงาน สาเหตุสำคัญของปัญหาที่เกิดขึ้น ในกระบวนการผลิตเกิดจากโรคและแมลงศัตรูพืช รongลงมาเป็นปัญหาด้านการตลาด เรื่องราคาผลผลิต ไรตลาดมีราคาต่ำและช่องทางการจัดจำหน่ายผลผลิตมันสำปะหลังในพื้นที่มีจำนวนน้อย ลำดับต่อไป เป็นปัญหาด้านการจัดการพื้นที่การปลูกมันสำปะหลังให้เหมาะสม และปัญหาด้านการเงิน ตามลำดับ

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการศึกษาปัญหาด้านการผลิต เป็นปัญหาสำคัญที่สุดของเกษตรกร โดยสาเหตุหลัก มาจากโรคและแมลงศัตรูพืชที่ส่งผลกระทบต่อจำนวนปริมาณผลผลิตมันสำปะหลังที่ส่งเข้าโรงงานลดลง เนื่องจากเกษตรกรไม่มีความรู้และทักษะในการรับมือและแก้ไขปัญหาโรคและแมลง รongลงมา เป็นปัญหาด้านการตลาด เรื่องราคาผลผลิตไรตลาดมีราคาต่ำและช่องทางการจัดจำหน่ายผลผลิตมันสำปะหลังในพื้นที่มีจำนวนน้อย เนื่องจากเป็นปัจจัยนอกที่เกษตรกรไม่สามารถควบคุมได้ดังกล่าวได้ ลำดับต่อไปเป็นปัญหาด้านการจัดการพื้นที่การปลูกมันสำปะหลังให้เหมาะสม และปัญหาด้านการเงิน เนื่องจากเกษตรกรในจังหวัดสระแก้วส่วนใหญ่มีปัญหาเรื่องที่ดินทำกิน และปัญหาความยากจน ตามลำดับ

ปัญหาของการปลูกมันสำปะหลัง ของเกษตรกรในพื้นที่ อำเภอดมณนคร จังหวัดสระแก้ว เกิดจากปัจจัยด้านการผลิต การตลาด การจัดการ และการเงิน ซึ่งสอดคล้องกับ นพพล ภูเี่ยม, ณัฐพงศ์ บุญเหลือ และสมาน งามสนิท (2567) ทำการศึกษา ปัญหานโยบายการแทรกแซงตลาดมันสำปะหลัง พบว่า การแทรกแซงตลาดมันสำปะหลังโดยการรับจำนำ ได้แก่ การสนับสนุนปัจจัยการผลิตเพื่อเป็นทุน หมุนเวียนและสนับสนุนการลงทุนในการเพาะปลูก และอนงค์ดี พะจอมพล, ธนฤต ทวีสุทธิ, และ ประจัญ กิ่งมิ่งแสง (2564) ทำการศึกษา รูปแบบการพัฒนาอย่างยั่งยืนของการผลิตมันสำปะหลังแขวงบอลิคำไซ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อรูปแบบระบบการผลิตมันสำปะหลัง เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนแขวงบอลิคำไซ มี 4 ด้าน โดยเรียงลำดับตามความสำคัญ ดังนี้ ปัจจัยด้านสถาบัน ปัจจัยการจัดการ ปัจจัยการมีส่วนร่วม/สหกรณ์ และปัจจัยทางกายภาพ และสอดคล้องกับ ปัฐนันท์ พันธุ์มาตร, นาริรัตน์ สีระสาร, และสินีสุข คุรุเมือง แสนเสริม. (2566) ทำการศึกษา ความต้องการการส่งเสริม การผลิตมันสำปะหลังของเกษตรกรใน อำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี พบว่า ปัญหาของเกษตรกรผู้ปลูก

มันสำปะหลัง อำเภอบ้านปึง จังหวัดชลบุรี คือ ปุ๋ย และสารเคมีป้องกันกำจัดวัชพืชมีราคาแพง และความแล้งจากฝนทิ้งช่วง และปัญหาด้านการผลิตในกระบวนการผลิตเกิดจากโรคและแมลงศัตรูพืช เป็นปัญหาหลักที่พบ ไม่สอดคล้องกับ สภาพ กาญจนะ, นิลวัลย์ เค้าแคน และเสาวลี เปาะกระโทก (2567) ทำการศึกษา การสร้างสมการพยากรณ์ปัจจัยที่ส่งผลต่อปริมาณผลผลิตมันสำปะหลังในเขตพื้นที่ชุมชน บ้านละลม ตำบลละลมใหม่พัฒนา อำเภอโคกชัย จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งทำการศึกษาทั้งหมด 4 ปัจจัย ได้แก่ 1) พื้นที่ปลูกมันสำปะหลัง 2) การใช้ปุ๋ยบำรุงต้นมันสำปะหลัง 3) พันธุ์มันสำปะหลังที่ปลูก 4) โรคและศัตรู มันสำปะหลัง พบว่ามีเพียง 2 ปัจจัยเท่านั้นที่สามารถพยากรณ์ปริมาณผลผลิตได้ ได้แก่ พื้นที่ปลูก มันสำปะหลัง และพันธุ์มันสำปะหลังที่ปลูก มีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งต่างจากพื้นที่ที่คณะผู้วิจัย ทำการศึกษา ซึ่งพบว่า โรคและศัตรูพืช เป็นปัญหาลำคัญในการปลูกมันสำปะหลังในพื้นที่ อำเภอวัฒนานคร จังหวัดสระแก้ว

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

1) ปัญหาด้านการผลิต

1.1 การปรับปรุงดินที่เสื่อมสภาพ: เกษตรกรควรใช้ปุ๋ยอินทรีย์หรือปุ๋ยเคมีที่เหมาะสม เพิ่มสารอาหารที่จำเป็นในดิน เช่น ไนโตรเจน ฟอสฟอรัส และโพแทสเซียม เพื่อให้มันสำปะหลังสามารถเจริญเติบโตได้ดีขึ้น ดินที่เสื่อมสภาพอาจขาดสารอาหารเหล่านี้ทำให้พืชไม่สามารถเติบโตและพัฒนาได้อย่างเต็มที่ และการปลูกพืชหมุนเวียนเพื่อช่วยฟื้นฟูความอุดมสมบูรณ์ของดินและลดการสะสมของหมุนเวียนจะช่วยให้ดินฟื้นตัวและเพิ่มความหลากหลายทางชีวภาพในพื้นที่เพาะปลูก

1.2 การจัดการโรคพืชและแมลงศัตรูพืช: เกษตรกรควรมองหา การใช้สารเคมีที่เหมาะสม สามารถช่วยลดปัญหาโรคพืชและแมลงศัตรูพืชได้อย่างมีประสิทธิภาพ และการใช้วิธีการเกษตรแบบผสมผสาน เช่น การปลูกพืชคลุมดินและการปลูกพืชร่วม สามารถลดความเสี่ยงจากศัตรูพืชได้ ช่วยลดโอกาสการระบาดของโรคพืชและแมลงศัตรูพืช

2) ปัญหาด้านการตลาด

2.1 การเพิ่มช่องทางการจำหน่าย: การเพิ่มการใช้แพลตฟอร์มออนไลน์ เช่น เว็บไซต์และโซเชียลมีเดียในการจำหน่ายมันสำปะหลัง สามารถช่วยให้เกษตรกรเข้าถึงตลาดใหม่และขยายฐานลูกค้าได้มากขึ้น

2.2 การจัดการหลังการเก็บเกี่ยว: ควรปรับปรุงการเก็บรักษาและการฝึกอบรมและความรู้ในการจัดการผลผลิตหลังการเก็บเกี่ยวอย่างเหมาะสม เช่น การเก็บรักษาและการบรรจุที่ถูกต้องเพื่อลดการเสียหายของผลผลิตและรักษาคุณภาพของมันสำปะหลังให้ดีขึ้น

3) ปัญหาด้านการจัดการ

3.1 การเพิ่มความรู้และเทคโนโลยีให้กับเกษตรกร: จัดให้มีการฝึกอบรมเพื่อเพิ่มความรู้เกี่ยวกับการเลือกพันธุ์ที่เหมาะสม การจัดการดิน และการควบคุมศัตรูพืชอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้เกษตรกรมีความรู้และทักษะที่จำเป็นในการปรับปรุงผลผลิตของพวกเขา

3.2 การจัดการหลังการเก็บเกี่ยว: จัดให้มีการฝึกอบรมเกี่ยวกับวิธีการเก็บเกี่ยว การเก็บรักษาผลผลิตหลังการเก็บเกี่ยว เพื่อรักษาคุณภาพของมันสำปะหลังและลดการสูญเสียหลังการเก็บเกี่ยว การใช้เทคนิคและเครื่องมือที่เหมาะสมสามารถช่วยให้เกษตรกรเก็บเกี่ยวและจัดเก็บผลผลิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ สนับสนุนการสร้างและพัฒนาคลังสินค้าที่มีมาตรฐานและระบบการจัดการที่ดี เพื่อให้สามารถเก็บรักษาผลผลิตได้ในสภาพที่เหมาะสม ลดการเน่าเสียและรักษาคุณภาพของมันสำปะหลัง

4) ปัญหาด้านการเงิน

4.1 การจัดตั้งสหกรณ์การเงิน: ควรจัดตั้งสหกรณ์การเงินเพื่อช่วยเหลือเกษตรกรในการเข้าถึงแหล่งเงินทุนที่ยากลำบากจากธนาคารพาณิชย์สมาชิกของสหกรณ์สามารถกู้ยืมเงินและใช้เงินกู้ในการพัฒนาธุรกิจของพวกเขาได้โดยสหกรณ์มักมีเงื่อนไขที่ยืดหยุ่นมากกว่าธนาคารและมีอัตราดอกเบี้ยที่ต่ำกว่า

4.2 การจัดการหนี้สินสะสม: การให้ความรู้และทักษะในการจัดการหนี้สินให้เกษตรกรเกี่ยวกับการจัดการการเงินและการเข้าถึงแหล่งเงินทุน รวมถึงวิธีการขอสินเชื่อและการจัดการหนี้สินเพื่อให้เกษตรกรสามารถวางแผนการเงินได้อย่างมีประสิทธิภาพและลดความเสี่ยงทางการเงิน

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรศึกษาการวิจัยเพิ่มเติมเกี่ยวกับเทคโนโลยีและนวัตกรรมที่สามารถนำมาใช้ในการปลูกและดูแลมันสำปะหลัง เช่น การใช้เทคโนโลยีในการจัดการดิน การควบคุมศัตรูพืช และการเก็บเกี่ยวที่มีประสิทธิภาพสูง เพื่อเพิ่มผลผลิตและลดความเสี่ยงจากปัจจัยทางธรรมชาติและโรคพืช

2) ควรศึกษาการวิจัยการวิเคราะห์ผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมที่เกิดขึ้นจากการปลูกมันสำปะหลังในชุมชน โดยเน้นที่การสร้างรายได้ การพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกร และการสร้างงานในพื้นที่ เพื่อให้สามารถกำหนดนโยบายและแนวทางการพัฒนาอย่างยั่งยืนได้

เอกสารอ้างอิง

- กรมการค้าต่างประเทศ. (2565). ปริมาณการส่งออกมันสำปะหลัง ปี 2565. สืบค้นเมื่อ 20 เมษายน 2567, จาก <https://www.dft.go.th/th-th/dft-service-data-statistic/cid/610>.
- นพพล ภูแย้ม, ณัฐพงศ์ บุญเหลือ และสมาน งามสนิท. (2567). ปัญหานโยบายแทรกแซงตลาดมันสำปะหลัง. *วารสารดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์*, 14(1), 38-47.
- ปัฐนันท์ พันธุมมาตร, นารินทร์ สีระสาร, และสินีนุช ครุฑเมือง แสนเสริม. (2566). ความต้องการการส่งเสริมการผลิตมันสำปะหลัง ของเกษตรกรในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดชลบุรี. *วารสารวิทยาศาสตร์เกษตรและการจัดการ*, 6(3), 41-50.
- สมภพ กาญจนะ, นิลวัลย์ เคาแคน, และเสาวลี เปาะกระโทก. (2567). การสร้างสมการทำนายปัจจัยที่ส่งผลต่อปริมาณผลผลิตมันสำปะหลัง. *วารสารวิชาการวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์*, 16(1), 41-50.
- สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดสระแก้ว. (2567). ข้อมูลพื้นฐานของจังหวัดสระแก้วเดือนมกราคม 2567. สืบค้นเมื่อ 20 เมษายน 2567, จาก <https://www.opsmoac.go.th/sakaeo-dwl-files-461991791905>.
- สำนักวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร. (2567). สดก. ลงพื้นที่ ติดตามสถานการณ์มันสำปะหลังและอ้อยโรงงาน ปี 2566/67 ระบุ ผลผลิตลด เหตุกระทบแล้งและน้ำท่วม ด้านราคายังอยู่ในเกณฑ์ดี. สืบค้นเมื่อ 2 พฤษภาคม 2567, จาก <https://oae.go.th/view/1>.
- อนงค์ดี พะจอมพล, ธนฤต ทูริสุทธิ, และประจัญ กิ่งมิ่งแฮ. (2564). รูปแบบการพัฒนาอย่างยั่งยืนของการ ผลิตมันสำปะหลัง แขวงบอลิคำไซ สาธารณรัฐประชาธิปไตย ประชาชนลาว. *วารสารมหาวิทยาลัยนครพนม*, 11(2), 19-31.

- Chaiwat Sowcharoensuk. (2023). *Industry Outlook 2023–2025: Cassava Industry*. Retrieved 1 August 2024, from <https://www.krungsri.com/en/research/industry/industry-outlook/agriculture/cassava/io/cassava-2023-2025>.
- Martin. (2023). *Thailand's Cassava Exports Take a Hit in 2023 Due to Drough*. Retrieved 1 August 2024, from <https://sustainablecassava.org/national-centre/news/Thailand-news-23-1/>.
- Tejas Chaudhary. (2022). *Global Cassava Market Overview Source*. Retrieved 1 August 2024, from. <https://www.marketresearchfuture.com/reports/cassava-market-4629>.